

‘Wanneer een slaaf tegen zijn meester zegt: “jij bent niet mijn meester”, dan zal hij daarvoor bestraft worden met het afsnijden van een oor.’ Zo luidt artikel nummer 282 van het wetboek van Hammurabi, een koning uit het oude Babylon. Zijn in steen gekerfde wetten stammen uit de 18e eeuw vóór christus en behoren daarmee tot de oudste geschreven teksten die ons bekend zijn.

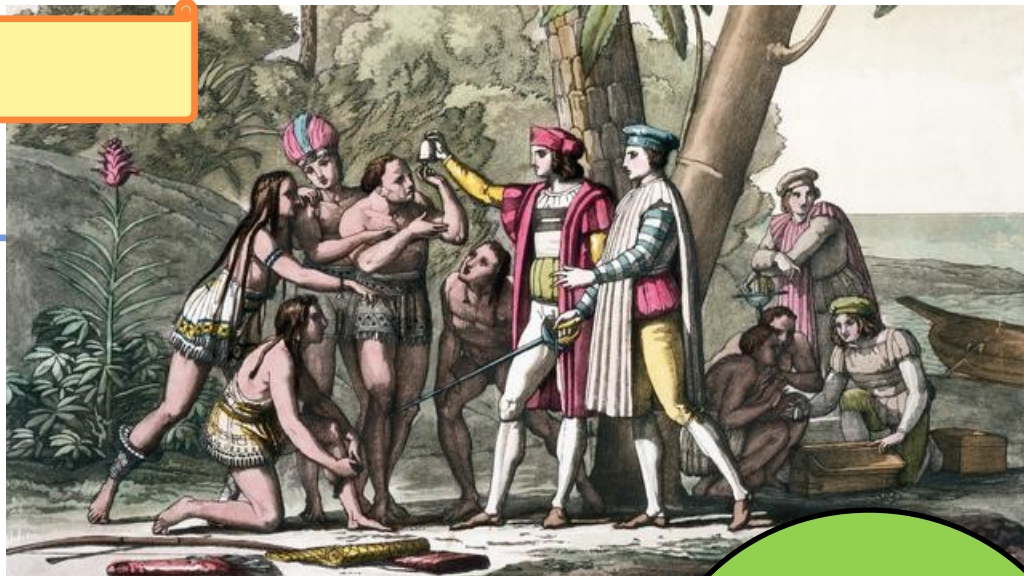

Met deze lesbrief maak je kennis met de slavernij en slavenhandel van de 17e en 18e eeuw. We gaan vooral in op de rol die Nederland daarin speelde. Denk goed na over wat je leest en bestudeer goed de afbeeldingen!

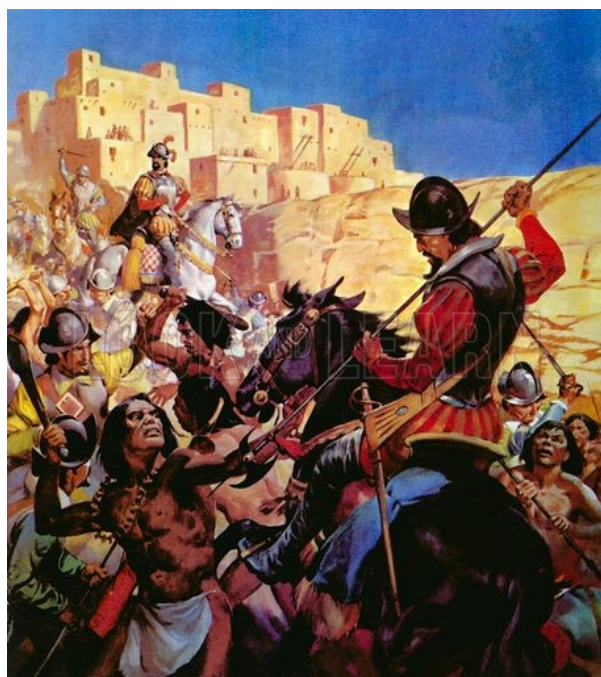
Introductie

Als Columbus in **1492** tegen Amerika aanvaart, staat de hele Europese wereld ineens op z'n kop. Plots is er een enorm continent toegevoegd aan de wereld, die ook nog volledig onontdekt is. Het eerste waar Europese lieden aan denken? Geld. Nieuw land betekent namelijk geld verdienen. Wie grond bezit, kan grond verbouwen. Als je grond verbouwt, krijg je grondstoffen, en die verkopen levert geld op. Of dat nou om goud of zilver gaat of om gewassen, kruiden of andere producten. De wereld zat al eeuwen zo in elkaar: grond = geld.

Vraag 1. Waarom was het in deze tijd makkelijker geworden om grote continenten als Amerika en Afrika te gaan verkennen? Waar was iedereen beter in geworden?

Wist je dat: we daarom zo graag de ruimte in willen? Juist, de aarde is vol, de grond is op! Men hoopt op de maan of zelfs Mars grond te kunnen gaan gebruiken!

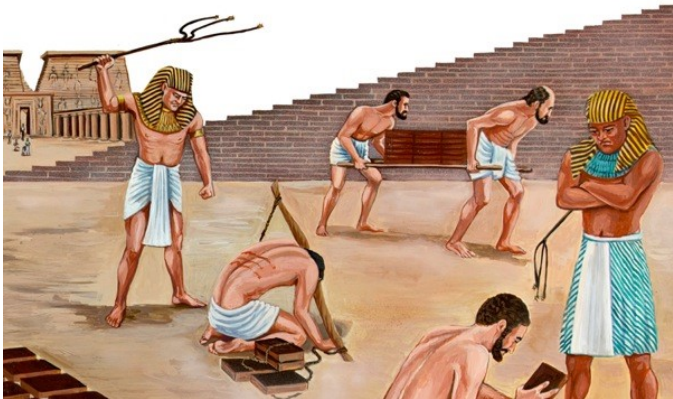
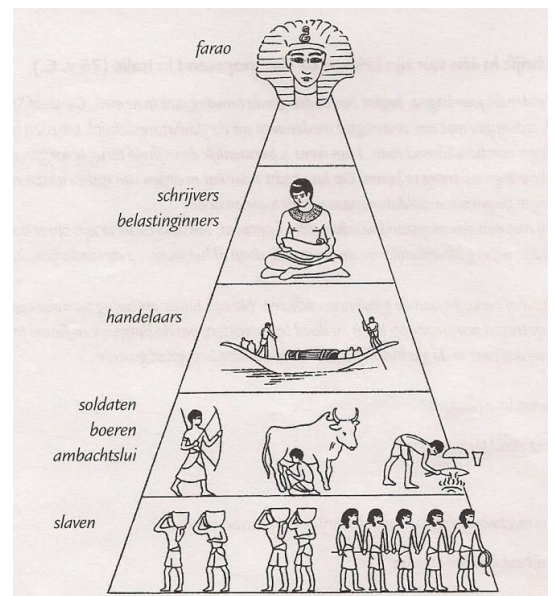

Al die nieuwe grond in Amerika is te veel voor de Europese bevolking om zelf te gaan bewerken. Mensen in Europa hebben zelf al werk en een bestaan. Dat gaan ze niet opgeven voor een lange, dure reis naar een onbekend werelddeel. Ondernemers die het Amerikaanse grond willen bewerken moeten dus op een andere manier aan arbeiders komen. In het begin stuurden ze vaak gevangenen, gevaarlijke criminelen, die kant op. Zij waren onbetrouwbaar en gingen gruwelijk om met de inheemse bevolking (Indianen).

Men ging al snel over op *slaven*. Waar ze die vandaan haalden en hoe ze op dat idee kwamen, gaan we nu uitzoeken.

De Oudheid

Slavernij was niets nieuws. De oude Babyloniërs, Egyptenaren en Grieken hadden altijd al slaven gehad, en de samenlevingen voor hen ook. Toch was het toen anders. Iedereen kon toen namelijk slaaf worden. Als je al je bezittingen en geld verloor, bijvoorbeeld door een slechte oogst of door het sterven van je familie, werd je slaaf. Een andere veelvoorkomende manier was oorlog. Als het ene volk won van het andere, werd het verliezende volk buit gemaakt als slaaf. Je ging werken en wonen bij een andere familie en moest hen altijd gehoorzamen. Soms werden slaven echt deel van de familie, doordat ze de kinderen opvoeden of de eigenaars met alle problemen hielpen. Het leven van een slaaf was dus niet altijd ongelukkig. Slaven stonden in de samenleving bijna helemaal onderaan. Alleen vrouwen hadden minder rechten dan slaven...

De Romeinen geloofden in hard werken. Als een slaaf hard zijn best deed en veel ging studeren, kon hij zichzelf *vrij* werken. Zijn eigenaar kon dan een burgerschap aanvragen bij de overheid. Sommige slaven kwamen aan de top van de samenleving te werken en hadden veel status. Maar niet alle Romeinen hadden respect voor het mensenleven van een slaaf. Veel werden namelijk opgeleid tot *gladiator*, en moesten tot hun dood vechten in de arena met wilde beesten en andere gladiatoren. Romeinen waren ook gek op varen en handel drijven, net als West-Europa in de 17^e eeuw. Zij haalden ook al veel slaven uit Afrika. Slavenhandel is echt al zo oud als de beschaving zelf.

Wist je dat: Romeinse slaven te herkennen waren aan een grote, zware slavenring om hun nek? Dat was een halsband waarop de naam van de eigenaar stond en de beloning die je zou krijgen als je de kwijtgeraakte slaaf zou teruggeven! Een beetje als bij een hond. Als je vrijgemaakt was, werd de ring losgemaakt.

De Middeleeuwen

Toen kwamen de Middeleeuwen en de handel en de wegen vervielen in Europa. De slavenhandel nam fors af, maar slavernij zelf niet. Volken bleven immers oorlog voeren en bleven dus krijgsgevangen maken. Mensen die op het land werkten van rijke families werden *horigen* genoemd. Zij moesten alles doen wat hun heer zei en hadden geen rechten. Wel werden ze beschermd door hun heer in tijden van oorlog en mochten ze een deel van de oogst zelf houden of verkopen. Zo waren ze dus net niet helemaal slaaf.

De Vroeg Moderne Tijd

Toch verdween slavenhandel niet. Slaven werden nog gekocht uit Oost-Europa en het Midden-Oosten. Moslims uit het Midden-Oosten raakten steeds verder in oorlog met West-Europa en gingen een groot deel van Oost-Europa veroveren. Vandaar dat met de komst van de *Nieuwe Wereld*, men weer met Afrika handel ging drijven. Daar waren veel slaven te koop en daar was veel goud te vinden. Het lukte de West-Europeanen in Afrika makkelijk om forten, steden en grond te veroveren. De westkust van Afrika werd **Goudkust** genoemd.

Vraag 2. Slavernij is dus van alle tijden maar niet altijd hetzelfde! Toch zijn er een aantal dingen die **altijd** waar zijn voor slaven. Omcirkel 3 nummers die een altijd geldend kenmerk van slavernij beschrijven.

1. Een slaaf verdient geen geld voor zijn arbeid
2. Een slaaf wordt altijd hard gestraft als hij niet gehoorzaamt
3. Een slaaf kan niet bepalen waar hij woont
4. Een slaaf kan niet bepalen voor wie hij werkt

Tot zover de introductie van het verschijnsel slavernij. Nu gaan we uitzoeken wat het betekende om slaaf te zijn in de 17e en 18e eeuw.

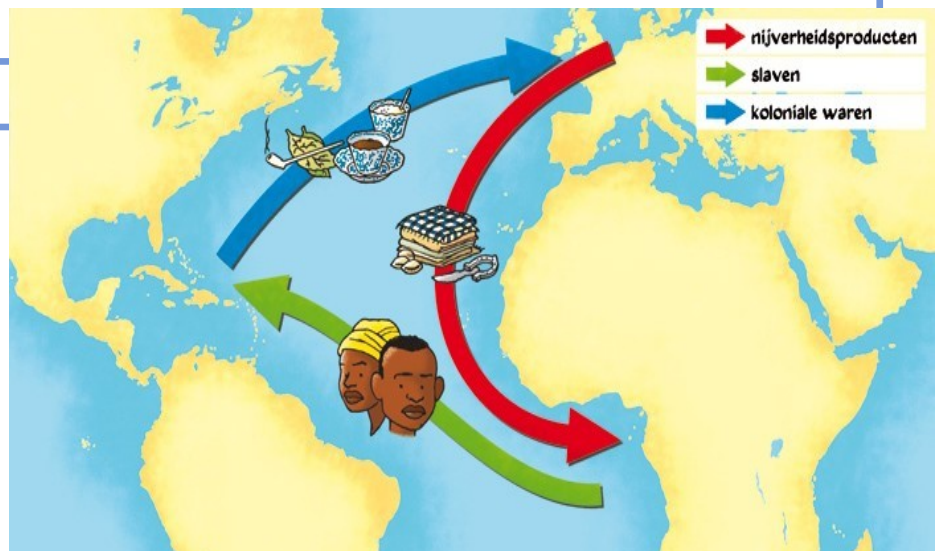
De *WIC*

In Afrika leefden veel verschillende stammen in rijke koninkrijken. Ook hier was veel oorlog, net als in Europa, en ook hier maakte men van hun krijgsgevangenen slaven. Koningen en stamhoofden verkochten die slaven aan West-Europeanen, in ruil voor kruit, drank, en wapens, om verder oorlog mee te kunnen voeren. Soms werden slaven niet betaald maar gewoon geroofd.

De Nederlandse zeevaart voer onder de organisatie *WIC*.

Hint: Co. is een afkorting van Compagnie

Vraag 3. Kijk naar de afbeelding hierboven. Hier staat de afkorting WIC in het Engels en Frans uitgeschreven. Waar staat WIC in het Nederlands voor?

De WIC kwam dus met goederen naar Afrika om slaven te kopen. Dan voeren ze naar Amerika om de slaven weer te verkopen, in ruil voor plantagegoederen (koffie, suiker, tabak). Die goederen namen ze weer mee naar Nederland.

Vraag 4. Kijk naar de afbeelding hierboven: hoe noemen we deze handelsroute?

- Slavenhandel
- Driehoekshandel
- Vierkantshandel

De WIC had aan de westkust van Afrika forten veroverd zoals die hiernaast, fort *Elmina*. Daar werden slaven opgesloten in kelders totdat er genoeg waren om een schip mee te vullen. Slaven moesten soms maanden wachten in zo'n gevangenis. Dan werden ze *gebrandmerkt* met het logo van de WIC. Dat was GWC, de G staat voor 'geotrooieerd' maar dat mag je vergeten. Een brandmerk werd op de huid aangebracht met gloeiendheet ijzer, wat vreselijk pijn doet.

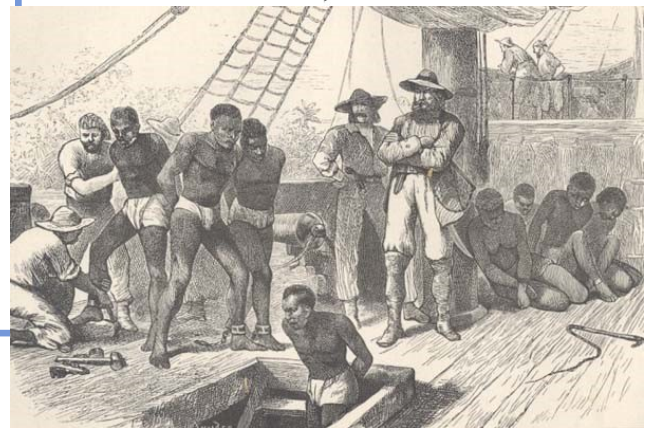
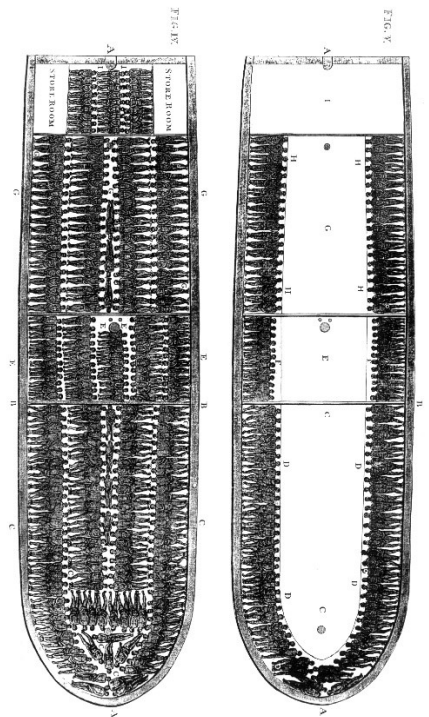
Vraag 5. Waarom werden slaven gebrandmerkt denk je?

De reis

Zo'n 300 slaven werden in het ruim van een schip gestopt. Ze zaten aan het schip vastgeketend en konden dus amper bewegen. Ook lagen ze heel dicht op elkaar. Naar de wc gaan kon niet, dus het werd snel vies.

Vraag 6. Wat gebeurt er als mensen lang te dicht op elkaar blijven?

Tip: Anderhalve meter afstand was er niet bij!

Slavenhandelaars wisten ook wel dat het enorm ongezond was om zoveel mensen zo lang op te

sluiten, maar dit was nou eenmaal de goedkoopste manier. In hun ogen waren slaven een vorm van *vee*. Varkens, koeien, kippen en andere dieren worden tegenwoordig op dezelfde manier vervoerd in vrachtwagens (en ook gebrandmerkt).

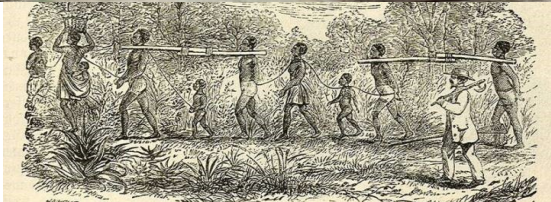
Veel slaven stierven tijdens de reis aan uitputting en ziektes, of raakten te zwak om nog te kunnen verkopen. De scheepsarts deed af en toe een ronde om hen eruit te pikken. De doden en de zwakken werden vervolgens overboord gegooid. Maar er waren ook slaven die protesteerden en de scheepvaarders aanvielen. Er braken gevechten uit, maar de scheepvaarders wonnen bijna altijd omdat ze betere wapens hadden. Dan waren er ook slaven die uit zichzelf overboord sprongen.

De aankomst

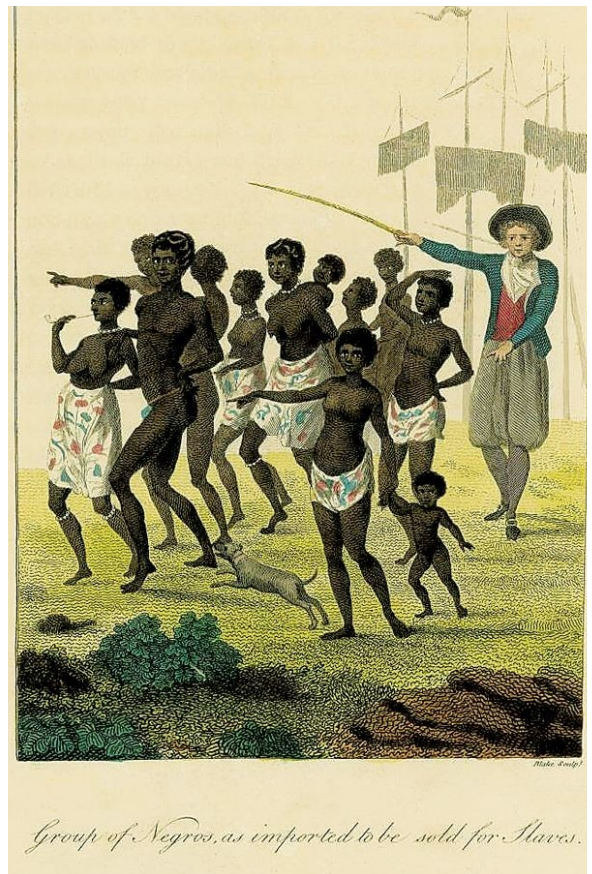
Na de reis kwamen de slaven aan op Curaçao, wat als een tussenstation diende tussen Afrika en buitenlandse kolonies. Daar kregen ze eten en drinken en werden ze opgeknapt. Hun haar werd geknipt en hun huid geolied. Daarna werden ze nog een laatste keer gekeurd voor de markt. Vervolgens werden ze verscheept naar kolonies zoals Colombia, Haïti, Venezuela en de Nederlandse kolonie Suriname en daar verkocht aan lokale plantagehouders, op een *slavenmarkt*.

Vraag 8. Wat is een plantage?

De nieuwe eigenaar brandmerkt de slaven opnieuw en geeft ze een nieuwe naam. Vanaf dat moment is het verboden hun eigen taal te spreken, of iets van hun eigen cultuur te uiten. In de nieuwe wereld krijgen ze een nieuwe identiteit.

Vraag 9. Denk je dat mensen ooit hun eigen naam en taal kunnen kwijtraken?

Wist je dat: er in kranten gewoon advertenties stonden van slaven verkoop? Bekijk de afbeelding onder maar eens.

\$1200 TO 1250 DOLLARS! FOR NEGROES!!

THE undersigned wishes to purchase a large lot of NEGROES for the New Orleans market. I will pay \$1200 to \$1250 for No. 1 young men, and \$850 to \$1000 for No. 1 young women. In fact I will pay more for likely

NEGROES,

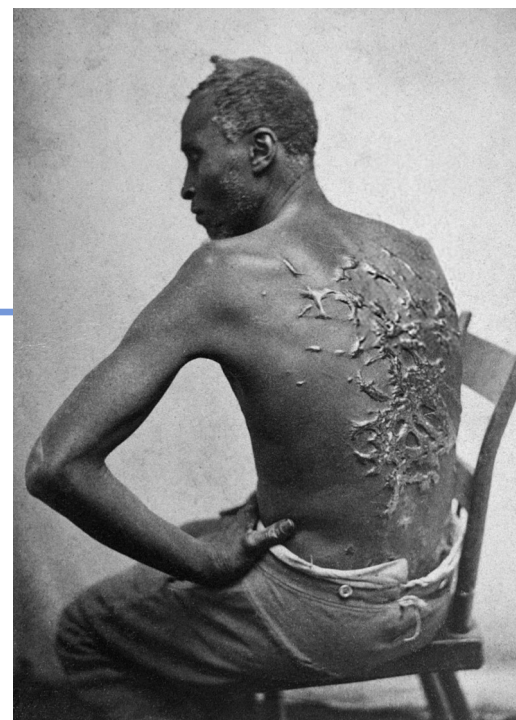
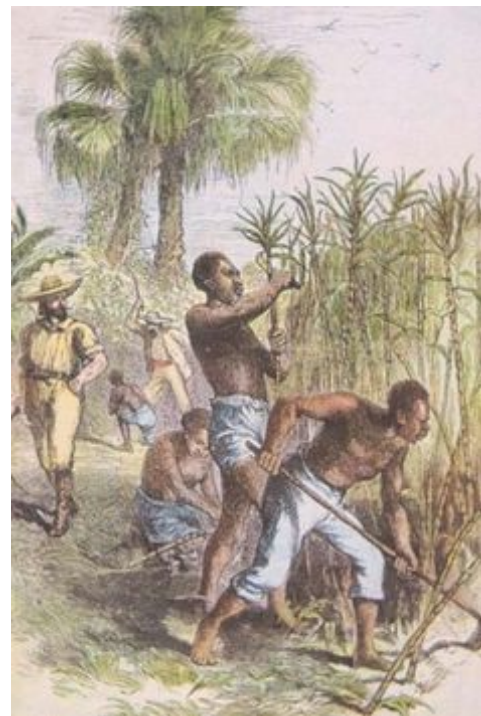
Than any other trader in Kentucky. My office is adjoining the Broadway Hotel, on Broadway, Lexington, Ky., where I or my Agent can always be found.

WM. F. TALBOTT,
LEXINGTON, JULY 2, 1853.

Hier zie je zo'n slavenmarkt. De hoogste bieder won. Niet iedereen werd door dezelfde boer gekocht, en dus raakten familieleden elkaar kwijt.

De plantages

Op plantages moesten de slaven suiker, tabak, katoen, cacao en koffie verbouwen. Dit was zwaar werk in de hete zon. Als slaven niet hard genoeg werkten werden ze gestraft. Bijvoorbeeld met zweepslagen, opsluitingen en ander geweld. Straffen moesten slaven vaak ook zelf uitvoeren. Ze kregen maar twee keer per dag te eten en sliepen in smerige, benauwde hutjes. Ook de plantagehouders behandelden hen dus als vee. Daarom probeerden veel slaven zich te verzetten. Ze deden alsof ze ziek waren, vernielden de oogst, saboteerden de plantages en soms probeerden ze zelfs de plantagehouder te vermoorden.

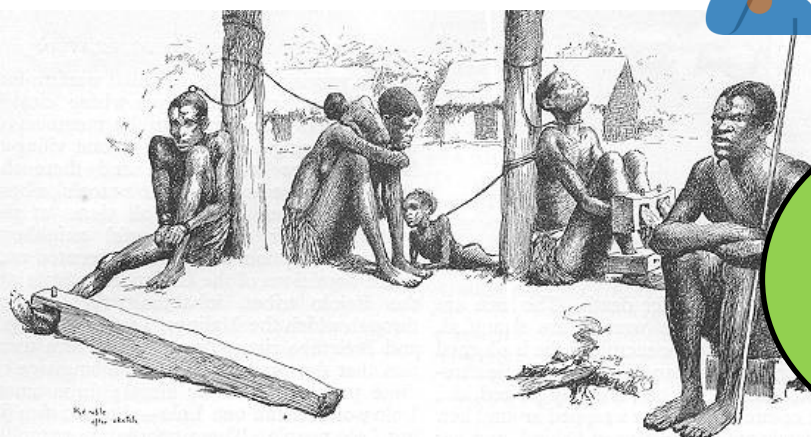
Vraag 10. Anderen liepen weg, de Surinaamse rimboe in. Sommige weglopers wisten zich zo goed in de bossen te verstoppen, dat ze daar dorpjes bouwden en gingen samenleven. Plantagehouders noemden hen *Marrons*.

Wat betekent Marron denk je?

- A) Weggelopen verrader
- B) Vrijheidszoeker
- C) Weggelopen vee

Wist je dat: er altijd een beloning werd gegeven aan degene die een weggelopen slaaf terugbracht? Net als bij de Romeinen!

De moeilijke weg naar vrijheid

De Marrons bouwden samen een nieuw leven op en wilden de nog gevangene slaven ook helpen vrij te worden. Ze gingen plantages in brand steken en het de plantagehouders op andere manieren moeilijk maken. Al die aanvallen leidde ertoe dat de plantagekolonie Suriname bijna in elkaar stortte. De plantagehouders werden gedwongen vrede te sluiten met de Marrons. In die verdragen werden ze verplicht de vrijheid van de Marrons te erkennen, hun met rust te laten en moesten ze geschenken zoals wapens inleveren.

Veel mensen zeggen dat men slavernij vroeger heel normaal vond. Het houden van slaven was inderdaad toegestaan in de wet. Ook konden ze op geen manier beschermd worden door de staat. Dat betekent niet dat iedereen het normaal vond, zeker het mishandelen van slaven. Mensen die er tegen waren konden niet gehoord worden, zoals dat nu wel kan via sociale media en tv. Mensen die voor waren en slaven gruwelijk mishandelden bestaan vandaag de dag ook. Daarbij kunnen we nooit echt weten wat mensen vroeger dachten.

Gelukkig gingen tegenstanders zich na een tijdje organiseren en riepen ze anderen op om ook te protesteren tegen slavernij. Dit leidde ertoe dat steeds meer landen het gingen verbieden. Nederland was een van de laatste landen die dit deed, omdat we zwaar afhankelijk waren van het geld dat slavernij opleverde. Op 1 juli 1863 werd het in Nederland afgeschaft. Nog steeds vieren de voormalige koloniën op 1 juli de vrijheid, deze feestdag het **Keti Koti**.

Vraag 11. Wat betekent Keti Koti? Zoek het op internet op als je het niet weet.

